

BARQAROR RIVOJLANISH TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Islomova Sohibjamol Fazliddin qizi
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Barqaror rivojlanish tushunchasining evolyutsiyasini chuqur tahlil qilish uchun uning tarixiy rivojlanishini besh asosiy bosqichga ajratish mumkin:

1. Dastlabki g'oyalar bosqichi (1960-1970 yillar)

Bu davrda ekologik muammolar global miqyosda kuzatila boshladi. 1962 yilda Rachel Carsonning "Ovoziy bahor" kitobi keng jamoatchilik e'tiborini atrof-muhit muammolariga qaratdi. 1972 yilda Rim klubining "O'sishning chegaralari" hisobotida birinchi marta iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi ziddiyatlar tahlil qilindi. Bu hisobotda aholi sonining o'sishi, resurslar iste'moli va atrof-muhit ifloslanishi o'rtasidagi bog'liqliklar ko'rsatib berildi.

2. Konsepsiyaning shakllanish bosqichi (1980 yillar)

1987 yilda BMTning "Kelajagimiz uchun biz" (Brundtland hisobotida) barqaror rivojlanishning klassik ta'rifini ishlab chiqildi: "Kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish qobiliyatiga putur yetkazmasdan hozirgi avlodning ehtiyojlarini qondirish". Bu hisobotda birinchi marta iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillarning uyg'unligi ta'kidlandi.

3. Xalqaro qabul qilinish bosqichi (1990 yillar)

1992 yilda Rio-de-Janeyroda bo'lib o'tgan Yer sammitida "Barqaror rivojlanish to'g'risida" Rio deklaratsiyasi va "21-asr uchun Agenda" dasturi qabul qilindi. Bu hujjatlar amalda butun dunyo uchun barqaror rivojlanishning dasturiy hujjatlariga aylandi. 1990-yillarda barqaror rivojlanish indeksleri ishlab chiqila boshladi, jumladan, Inson rivojlanish indeksi (HDI) va Ekologik iz indeksi kabi ko'rsatkichlar paydo bo'ldi.

4. Operatsionalizatsiya bosqichi (2000-2015 yillar)

2000 yilda BMT Mingyillik rivojlanish maqsadlari (MDGs) qabul qilindi, ular 2015 yilga mo'ljallangan 8 ta asosiy maqsadni o'z ichiga oldi. 2012 yilda Rio+20 sammitida "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi ishlab chiqildi. Bu davrda barqaror rivojlanish ko'rsatkichlari tizimi yanada takomillashtirildi va mamlakatlar bu ko'rsatkichlarni monitoring qilishni boshladilar.

5. Global strategiya bosqichi (2015 yildan hozirgi kungacha)

2015 yilda BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs) qabul qilindi - 17 ta global maqsad va 169 ta erishish indeksleri. Bu maqsadlar 2030 yilga mo'ljallangan bo'lib, barcha mamlakatlar uchun majburiy xarakterga ega. So'nggi yillarda barqaror rivojlanishning yangi yo'nalishlari, xususan, aylana iqtisodiyoti, karbon neytralligi va smart-shaharlar konsepsiyalari rivojlantirilmoqda.

Zamonaviy dunyoda barqaror rivojlanish tushunchasi nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy tenglikni ta'minlashning asosiy vositasi sifatida.

qaralmoqda. Rivojlangan mamlakatlar bu sohada o'zlarining noyob yondashuvlari va amaliy tajribalari bilan ajralib turibdi. Ushbu tadqiqotda dunyoning turli mintaqalarida qo'llanilayotgan eng samarali barqaror rivojlanish modellari chuqur tahlil qilinadi, ularning asosiy jihatlari, amalga oshirish mexanizmlari va erishilgan natijalar batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekiston uchun ushbu tajribalardan olingan eng muhim saboqlar va ularni mahalliy sharoitda qo'llash imkoniyatlari yoritiladi.

Skandinaviya davlatlari barqaror rivojlanish sohasida dunyoda yetakchi hisoblanadi. Shvetsiyaning yashil energiyaga o'tish bo'yicha ishlab chiqilgan strategiyasi diqqatga sazovordir. Mamlakat 2040 yilga kelib 100% qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni maqsad qilib qo'ygan. Buning uchun hukumat quyosh, shamol va bioyoqilg'i energiyasini rivojlantirishga katta sarmoyalar kiritmoqda. Stokgolm shahri esa 2030 yilga kelib uglerod neytralligiga erishish uchun qat'iy chora-tadbirlar ko'rmoqda. Shahar atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha kompleks dasturni amalga oshirmoqda, unga ko'ra transport tizimini elektrlashtirish, energiya tejoychi binolar qurish va chiqindilarni qayta ishlashni joriy etish kiradi.

Norvegiyaning elektr transportini rivojlantirish bo'yicha siyosati ayniqsa diqqatga sazovordir. Mamlakat 2025 yilga kelib faqat elektr avtomobillari sotib olishni rejalashtirmoqda. Buning uchun hukumat elektr avtomobillari egalariga katta soliq imtiyozlari beradi, shahar markazlarida bepul zaryadlash stansiyalari tarmog'ini yoymoqda. Natijada, 2024 yil holatiga ko'ra, Norvegiyada sotiladigan yangi avtomobillarning 80% elektr avtomobillaridan iborat. Daniyaning Kopengagen shahri esa velosiped madaniyatini rivojlantirish bo'yicha namunali ish olib bormoqda. Shaharda aholining 50% ishga velosipedda boradi, bu esa transportdan kelib chiqadigan ifloslanishni sezilarli darajada kamaytirgan.

Germaniyaning "Energiewende" (Energiya Transformatsiyasi) dasturi butun dunyoga namuna bo'lib xizmat qilmoqda. Mamlakat 2022 yilga kelib barcha atom elektr stansiyalarini yopishga muvaffaq bo'ldi va 2030 yilga kelib energiya 80% ni qayta tiklanadigan manbalardan olishni maqsad qilib qo'ygan. Buning uchun hukumat quyosh va shamol energiyasini rivojlantirishga katta mablag'lar ajratmoqda. "Yashil G'ildirak" deb nomlangan maxsus dastur doirasida ekologik toza korxonalarga subsidiyalar berilmoqda, ularga kreditlar va soliq imtiyozlari taqdim etilmoqda. Shuningdek, Germaniya energiya tejoychi texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishga katta e'tibor beradi. Masalan, passiv uylar qurilishi – bu binolar energiyani ancha tejab ishlatadi va an'anaviy uylarga nisbatan 90% kam energiya sarflaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brundtland, G. H. (1987). Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. United Nations General Assembly document A/42/427.

2. Daly, H. E. (1996). Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development. Beacon Press.
3. Hawken, P., Lovins, A., & Lovins, L. H. (1999). Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution. Little, Brown and Company.
4. Raworth, K. (2017). Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist. Chelsea Green Publishing.
5. Sachs, J. D. (2015). The Age of Sustainable Development. Columbia University Press.
6. Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.

